Η Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ) στο ψηφιδωτό του ελληνικού μεταφραστικού χώρου

Μαρία Μουσαφίρη

Αντιπρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Μεταφραστών (ΠΕΜ)

1. Εισαγωγή

Εκ μέρους της ΠΕΜ χαιρετίζω την ιδέα για τη διοργάνωση της Ημερίδας με θέμα Το *Επάγγελμα του Μεταφραστή* από τη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Γραφείο Αθηνών, με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Γλωσσών. Οφείλω να αναγνωρίσω τις προσεκτικές προσπάθειες, στο στάδιο της προετοιμασίας όπου η ΠΕΜ συμμετείχε ως συνδιοργανωτής, του κ. Στράτου Μεϊντανόπουλου να καλλιεργήσει ένα ήπιο κλίμα συνεργασίας, στο μέτρο που το εγχείρημα αυτό έρχεται εκ των πραγμάτων αντιμέτωπο με τα ποικίλα αιχμηρά και ολισθηρά στοιχεία ενός χώρου όπου οι τροχιές των εμπλεκόμενων φορέων είναι συχνά παράλληλες και οι χώροι σχεδόν στεγανοί.

Ευχαριστούμε όλους τους συμμετέχοντες φορείς και τους υπόλοιπους συνδιοργανωτές, ιδιαιτέρως την ομοειδή μας ένωση, Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών Πτυχιούχων Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΙΠ) με την οποία είχαμε μεγαλύτερη συνεργασία στο πλαίσιο αυτού του εγχειρήματος, αλλά και τον Σύλλογο Μεταφραστών, Επιμελητών, Διορθωτών (ΣΜΕΔ), του οποίου σεβόμαστε απόλυτα την απόφαση να μην συμμετέχει στη συνδιοργάνωση της Ημερίδας.

Θυμάμαι καθαρά το διστακτικό κλίμα κατά τις αρχικές διερευνητικές συζητήσεις. Παρά τις δυσκολίες είμαστε τώρα εδώ, σχεδόν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στο χώρο της μετάφρασης (επαγγελματικές ενώσεις μεταφραστών,

Μεταφραστική Υπηρεσία της ΕΕ., εκδότες, μεταφραστικές επιχειρήσεις, πανεπιστημιακά ιδρύματα) ή τουλάχιστον περισσότεροι από ποτέ. Είναι μάλιστα η πρώτη φορά που στο επίκεντρο βρίσκεται επάγγελμα του μεταφραστή, όπως ο τίτλος της Ημερίδας δηλώνει. Από τη σκοπιά αυτή, έχει ιδιαίτερη σημασία η παρέμβαση των κύριων πρωτοβάθμιων επαγγελματικών ενώσεων του κλάδου, οι οποίες έχουν συμβάλει στην μερική διαμόρφωση ενός εν πολλοίς θολού χώρου.

2. Το ψηφιδωτό του ελληνικού μεταφραστικού χώρου και η ΠΕΜ

Όπως υπάρχει πλήθος (γλαφυρών ενίοτε) μεταφορών για το προϊόν της μετάφρασης (πιστή, άπιστη, είδωλο κ.ά) και τον μεταφραστή (γέφυρα, ακροβάτης, άγνωστος στρατιώτης), έτσι και για το χώρο της μετάφρασης θα μπορούσε κανείς χωρίς μεγάλη υπερβολή να εκστομίσει χαρακτηρισμούς του τύπου ‘μπέστε σκύλοι αλέστε’ ή ‘καθείς το μαγαζάκι του’.

Μια συστηματική προσπάθεια αποτύπωσης του ελληνικού μεταφραστικού χώρου θα μπορούσε να αντιπαραβληθεί με την αποκατάσταση ενός αρχαίου ψηφιδωτού, και σίγουρα θα απαιτούσε πολύ χρόνο, με αποτελέσματα ανάλογα του γνωστού ψηφιδωτού της λεγόμενης ‘Μόνα Λίζα’ του Ζεύγματος ($2^{ος}$-$3^{ος}$ αιώνα μ.Χ.) με το τρομαγμένο και αινιγματικό βλέμμα και με τη μεγάλη λευκή περιοχή στη θέση των ψηφίδων που δεν βρέθηκαν ποτέ.

Βάσει μιας χονδρικής καταμέτρησης, τα μέλη όλων μαζί των επαγγελματικών ενώσεων κινούνται σε αριθμό κοντά στη μία χιλιάδα, ένας σχετικά μικρός αριθμός ως προς το σύνολο των ατόμων που ασκούν επαγγελματικά, ημι-επαγγελματικά και λάθρα τη δραστηριότητα, ενώ η απροθυμία πολλών επαγγελματιών να ενταχθούν σε κάποια από τις επαγγελματικές ενώσεις, είναι κάτι που απασχολεί σοβαρά την ΠΕΜ. Απουσία μιας επίσημης σχετικής έρευνας, ανάμεσα στα αίτια πιθανολογούμε την αντιμετώπιση του επαγγέλματος ως πάρεργου ή ερασιτεχνικής δραστηριότητας, την

ανυπαρξία ενός σαφούς προφίλ του επαγγέλματος, την έλλειψη συλλογικής κουλτούρας εν γένει και ειδικότερα συνδικαλιστικής κουλτούρας στο χώρο της μετάφρασης. Ενδέχεται επίσης να οφείλεται και στην απουσία μιας δευτεροβάθμιας οργάνωσης των υφιστάμενων ενώσεων που θα δημιουργούσε συνέργειες και ισχυρό αντίκτυπο και θα έδινε αξία στη συμμετοχή. Σχετικά μάλιστα με το τελευταίο, η αίσθησή μας είναι ότι οι ενώσεις τείνουν να εστιάζουν περισσότερο στις διαφορές τους παρά στα στοιχεία που τις ενώνουν, λησμονώντας συχνά ότι το μείζον ζήτημα είναι η αταυτοποίητη ζώνη.

Εν συνεχεία θα επιχειρήσω να δώσω μια εικόνα της ΠΕΜ με αναφορά τόσο στην ιστορική της πορεία όσο και στη σύγχρονη κατάσταση. Η ΠΕΜ ιδρύθηκε το 1963 και αποτελεί τον πρώτο πρωτοβάθμιο επαγγελματικό φορέα μεταφραστών και διερμηνέων της χώρας. Παρότι ιδρύθηκε και εδρεύει στη Θεσσαλονίκη και τα περισσότερα μέλη της προέρχονται από τη Βόρεια Ελλάδα, η εμβέλειά της είναι πανελλήνια, καθώς 40% των μελών ασκούν δραστηριότητα σε διάφορες άλλες περιοχές της Ελλάδας και στο εξωτερικό. Είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μεταφραστών (F.I.T.).

Γνώρισα την ΠΕΜ πριν 21 χρόνια, στα μισά περίπου της πορείας της. Τα περισσότερα μέλη ήταν τότε απόφοιτοι ξένων κολλεγίων και λειτουργούσαν γύρω από τα προξενεία που τότε αφθονούσαν, μεταφράζοντας κυρίως διοικητικά, νομικά, τελωνειακά συνταξιοδοτικά και ιατρικά έγγραφα. Ήταν μια ένωση με επίκεντρο τον πρόεδρο και με απαρχαιωμένο για τα σύγχρονα δεδομένα καταστατικό. Το απόσπασμα του αρχικού καταστατικού που παραθέτω μιλά εύγλωττα για την κατάσταση του επαγγέλματος έως και πριν δύο δεκαετίες:

Άρθρον 4

Μέλη του Σωματείου δύνανται να είναι μεταφρασταί άνδρες, γυναίκες και δεσποινίδες ηλικίας άνω του 21ου έτους, έχοντες ελευθέραν ικανότητα διαχείρισης της περιουσίας των οίτινες να τυγχάνουν απόφοιτοι γυμνασίου ή πανεπιστημίου, να κατέχωσι δίπλωμα διδαχής της ξένης γλώσσας τουλάχιστον επί 4-5 έτη και πιστοποιητικόν ότι διετέλεσαν ως μεταφρασταί, διερμηνείς ή καθηγηταί ξένων γλωσσών τουλάχιστον επί 4-5 έτη. Εξαιρετικώς εγγράφονται ως μέλη της Ενώσεως μεταφρασταί διατελέσαντες αποδεδειγμένως ως τοιούτοι επί χρονικόν διάστημα μείζον των 10 ετών προ της ιδρύσεως της ενώσεως.

(Πηγή: ιδρυτικό καταστατικό ΠΕΜ)

Από τα τέλη της δεκαετίας του ’80 σαρωτικές αλλαγές έφερε η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως πηγή μεταφραστικής εργασίας, η καθιέρωση των μεταφραστικών σπουδών (σε πτυχιακό και μεταπτυχιακό αργότερα επίπεδο), η εμφάνιση των μεταφραστικών επιχειρήσεων και των σύγχρονων μεταφραστικών εργαλείων και διαδικασιών, οι βάσεις ορολογίας. τα εξειδικευμένα φόρουμ. Το 1994, μετά από μια περίοδο αδράνειας, η ΠΕΜ ανέκτησε τις δυνάμεις της και το 2003 ψήφισε ένα σύγχρονο καταστατικό. Χάρη στον ευέλικτο και ανοιχτό χαρακτήρα της, η ΠΕΜ κατάφερε εν τέλει να προσαρμοστεί και έως κάποιο βαθμό να ασκήσει έναν άτυπο κανονιστικό ρόλο στο χώρο.

Σήμερα η ΠΕΜ αριθμεί 220 μέλη, 70% γυναίκες και 30% άντρες με μέσο όρο ηλικίας περίπου τα 37 έτη. Διαθέτει γραφείο και διοικητική γραμματέα. Ο αριθμός των γλωσσών που προσφέρει είναι 30. Αναφορικά με το εργασιακό καθεστώς των μελών, μετά από τις επίμοχθες προσπάθειες των διοικητικών συμβουλίων της τελευταίας δεκαετίας να διασφαλισθεί το στίγμα της ΠΕΜ ως ένωσης επαγγελματιών μεταφραστών, πλέον απαρτίζεται από 70% ελεύθερους επαγγελματίες (εργαζόμενους

κατ’οίκον, ή ιδιοκτήτες μικρών παραδοσιακών μεταφραστικών γραφείων), καθώς και από μισθωτούς μεταφραστές σε μεταφραστικές ή άλλες εταιρείες και σε οργανισμούς. Υπάρχουν επίσης τα επίτιμα μέλη, ένα μικρό ποσοστό μελών που άλλαξαν στην πορεία επάγγελμα και έπαψαν να ανήκουν σε μία από τις παραπάνω κατηγορίες, μερικά μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, καθώς και ελάχιστα μέλη που μετεξελίχθηκαν σε εργοδοτικές μεταφραστικές εταιρείες, αλλά που η ΠΕΜ επαγρυπνά ώστε η χρήση της ιδιότητας μέλους να περιορίζεται στο επίπεδο του φυσικού προσώπου. Η εισδοχή νέων μελών αφορά μόνο φυσικά πρόσωπα και υπόκειται σε προσεκτικό έλεγχο, ώστε να διασφαλίζεται επαρκές επίπεδο τυπικών προσόντων και διέπεται από τα κριτήρια του τροποποιημένου καταστατικού. Στο εξής παρατίθενται τα κριτήρια εισδοχής:

1. Κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου στον κλάδο της μετάφρασης.
2. Κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου συναφούς κλάδου (π.χ. τμήματα ξένων γλωσσών και λογοτεχνίας, γλωσσολογίας, επικοινωνιολογίας) με ειδίκευση στη μετάφραση ή εν συνεχεία μεταπτυχιακό τίτλο στη μετάφραση ή επιτυχή ολοκλήρωση σχετικής πρακτικής εξάσκησης σε όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλου διεθνούς οργανισμού ή τεκμηριωμένη σχετική προϋπηρεσία 3 ετών.
3. Έχουν μεταφραστική προϋπηρεσία σε όργανο της Ε.Ε. ή άλλου διεθνούς οργανισμού.
4. Είναι κάτοχοι άλλου πανεπιστημιακού τίτλου και έχουν ειδίκευση στη μετάφραση ή προϋπηρεσία 4 ετών.
5. Εμπίπτουν στη περίπτωση μεταφραστή μεγάλου κύρους και γίνονται δεκτά κατόπιν ομόφωνης απόφασης του Δ.Σ. ή σύμφωνα με το άρθρο 5 του καταστατικού.

(Πηγή: ιδρυτικό καταστατικό ΠΕΜ)

Πέραν των προβλέψεων του καταστατικού, η λειτουργία της ΠΕΜ διέπεται και από κώδικα δεοντολογίας.

Οι υπηρεσίες που η ΠΕΜ παρέχει στα μέλη της έχουν ως γνώμονα τους καταστατικούς της σκοπούς και ορμώνται από την καταγραφή των αναγκών των μελών και των μεταβαλλόμενων συνθηκών του πεδίου. Στη συνέχεια θα επιχειρήσω μια συνοπτική παρουσίασή των υπηρεσιών αυτών.

- Εξασφάλιση μιας συλλογικής ταυτότητας με ενιαία σφραγίδα, πλακέτες μέλους για ανάρτηση στο χώρο εργασίας, ετήσια κάρτας μέλους, όλα με το αναγνωρίσιμο λογότυπο ΠΕΜ και το κύρος που η Ένωση κατέκτησε στην πορεία της.
- Τήρηση μιας ικανής βιβλιοθήκης έντυπων λεξικών στο γραφείο της Ένωσης, η ανάγκη της οποίας φθίνει μεν λόγω των δυνατοτήτων του διαδικτύου, αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται στη διάθεση όσων μελών τη χρειάζονται.
- Ευρετήριο μεταφραστών στην ιστοσελίδα της ΠΕΜ. Η αναζήτηση μπορεί να γίνει με όνομα, γλώσσα (με περιορισμένο αριθμό συνδυασμών) και περιοχή. Πρόκειται για μια δημοφιλή στα μέλη μας υπηρεσία λόγω των άμεσων επαγγελματικών ωφελειών που απολαμβάνουν από την επίσκεψη προοδευτικά περισσότερων εν δυνάμει πελατών.
- Τακτική ενημέρωση των μελών με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σχετικά με τα τεκταινόμενα στο χώρο μας, αιτήματα εργασίας και συνεργασίας, καθώς και δυνατότητες κατάρτισης, νομικά, διοικητικά, φορολογικά θέματα, χάρη στο παρατηρητήριο της ΠΕΜ που τροφοδοτείται με πληροφορίες από μέλη, φορείς, την αγορά και την αποδελτίωση τύπου.

- Ενθάρρυνση της επαγγελματικής συνεργασίας και της δικτύωσης των μελών μεταξύ άλλων και με τη διαχείριση σελίδας και ομάδας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Υποδοχή και εξέταση παραπόνων μεταφραστών αναφορικά με τις σχέσεις τους με μεταφραστικές εταιρίες, αναξιόπιστους πελάτες, προβληματικές συνεργασίες, ζητήματα αδιαφάνειας στις προκηρύξεις διαγωνισμών κ.ά, και πρακτική παρέμβαση όπου είναι δυνατό.
- Πρακτική κατάρτιση των μελών βάσει δηλωμένων αναγκών με τη διοργάνωση πρακτικών σεμιναρίων ειδικής θεματολογίας (εργαλεία και λογισμικά μεταφραστικής μνήμης, μεταφραστική τεχνική), τα οποία διοργανώνονται σε συνεργασία με εξωτερικούς συνεργάτες ή με την εθελοντική προσφορά μελών και με μικρή οικονομική συμμετοχή των μελών. Παρέχεται σχετική βεβαίωση συμμετοχής.
- Δυνατότητα *άτυπης μάθησης* με διαλέξεις σχετικά με θεωρητικά και πρακτικά θέματα μετάφρασης, διερμηνείας, υποτιτλισμού, αλλά και με ευρύτερα θέματα γλώσσας και επικοινωνίας και σε σύνδεση με επίκαιρες τάσεις (π.χ. διά βίου μάθηση) από διακεκριμένους ομιλητές με την ευκαιρία των γενικών συνελεύσεων και της Παγκόσμιας Ημέρας Μετάφρασης. Παρέχεται σχετική βεβαίωση συμμετοχής.
- Σταθερή προσπάθεια ανάπτυξης σχέσεων με φορείς που σχετίζονται με τον κλάδο μας, όπως υπηρεσίες της ΕΕ, πανεπιστημιακά ιδρύματα και άλλους οργανισμούς που σχετίζονται με τη γλώσσα (π.χ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, ΕΕΕΕ) και με ομοειδείς φορείς (ΠΕΕΜΠΙΠ, ΠΕΜ) και πρόθυμη συμμετοχή στην απάντηση ερευνητικών ερωτηματολογίων διαφόρων φορέων.
- Ανάθεση διεξαγωγής μελετών, όπως η μελέτη του δικηγόρου Λευκόπουλου το 2003 για τη σκοπιμότητα και τις πτυχές της σύστασης δευτεροβάθμιου οργάνου

μεταφραστικών ενώσεων, τύπου ομοσπονδίας. (η μελέτη είναι στη διάθεση όλων των ενδιαφερομένων).

- Σύσφιξη των σχέσεων των μελών με άτυπες συναντήσεις στα λεγόμενα Café ala pem, όπου οι συνάδελφοι συνομιλούν σε φιλικό επίπεδο.
- Προώθηση της συμμετοχικότητας με τη σύσταση ομάδων εργασίας για διάφορα θέματα, όπως η ομάδα καταστατικού, η ομάδα σύνταξης νέου δεοντολογικού κώδικα κ.ά.
- Προώθηση της εικόνας της ΠΕΜ με στοχευμένες χορηγίες.
- Μεγάλης κλίμακας εκδηλώσεις για τη γιορτή της Παγκόσμιας Ημέρας Μετάφρασης με διαλέξεις γύρω από ένα διαφορετικό θεματικό άξονα κάθε χρόνο (π.χ. μετάφραση στο θέατρο, τον κινηματογράφο και την ποίηση, πολιτισμική διαμεσολάβηση κ. ά). Καλούνται ομιλητές από την ακαδημαϊκή κοινότητα της χώρας και ειδικοί επί των εκάστοτε θεματικών ενοτήτων. Στο πρόγραμμα εντάσσονται και μουσικά γεγονότα ή δρώμενα, για την αύξηση του αντίκτυπου των εκδηλώσεων στην ευρύτερη κοινωνία.

Ένα έργο της ΠΕΜ το οποίο αξίζει ιδιαίτερης αναφοράς και στο οποίο η ΠΕΜ έχει επενδύσει σημαντικά είναι η δημιουργία μιας δυναμικής βάσης δεδομένων για τη στοχευμένη και εξειδικευμένη εξαγωγή στοιχείων, η οποία θα επιτρέψει την πιο επιτυχή αντιμετώπιση προβλημάτων και τη χάραξη μελλοντικών κατευθύνσεων.

Τα προβλήματα στην ΠΕΜ είναι ποικίλα, ιδίως η περιορισμένη αριθμητική της και, ως εκ τούτου, οικονομική δύναμη που θα επέτρεπε την ανάπτυξη περισσότερων και μεγαλύτερης κλίμακας δράσεων, που εν μέρει μόνο μπορούν να αντισταθμιστούν με την δημιουργικότητα και τον δυναμισμό των υφιστάμενων μελών. Επίσης, όπως και στις περισσότερες ενώσεις, υπάρχει και το μεγάλο ζητούμενο της πιο ενεργητικής

συμμετοχής των μελών ως αρχή και ως ανάγκη για την κατανομή της εργασίας που απαιτούν οι όλο και περισσότερες δραστηριότητες της ΠΕΜ.

3. Επίλογος

Πέραν των εκάστοτε συγκυριών, το μέλλον της ΠΕΜ θα εξαρτηθεί ενδεχομένως από μια νέου τύπου επίγνωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μέλους, από τη μεγαλύτερη επαγγελματική δικτύωση των μελών και από την παροχή σύγχρονων υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας προς τα μέλη. Τέλος, θα συσχετισθεί και με την περιβόητη δημιουργία ενός δευτεροβάθμιου οργάνου σε συνεργασία με τις υπόλοιπες ομοειδείς οργανώσεις. Σχεδόν σε όλα τα παραπάνω σημειώσαμε από μικρά έως σημαντικά βήματα. όμως υπάρχει ακόμα πολύς δρόμος να διανυθεί.

Διατηρούμε την αισιοδοξία μας και ευχόμαστε η Ημερίδα να σταθεί αφορμή για την ανάπτυξη σύγχρονων σχέσεων δυναμικού τύπου μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, τη δημιουργία γεφυρών και την ένθεση πολλών νέων ψηφίδων στο ψηφιδωτό της μετάφρασης.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.